

Справа “Новосьолов проти Росії” (Novoselov v. Russia)

У рішенні, ухваленому 2 червня 2005 року у справі “Новосьолов проти Росії”, Суд постановив, що

- було порушення ст. 3 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 3000 євро як компенсацію моральної шкоди, а також 12000 російських рублів та 1300 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Андрей Івановіч Новосьолов є громадянином Росії, народився 1961 року і проживає у м. Краснодарі (Росія).

У жовтні 1998 року заявника було затримано і поміщено до слідчого ізолятору.

У листопаді 1998 року п. Новосьолова було визнано винним у порушенні громадського порядку та засуджено до позбавлення волі строком на 6 років. 28 квітня 1999 року його було звільнено від відбуття покарання.

Заявник стверджував, що його помістили у камеру площею 42 кв.м. У ній було тридцять ліжок. Втім, два ліжка використовувались як допоміжні пристосування до санітарного вузла. Протягом строку перебування заявника у цій камері кількість засуджених, які також там відбували покарання, змінювалася в межах від 42 до 51 людини.

Заявник також відзначав, що окремі ліжка були без матрасів і без постілі. Сам він був змушений протягом місця спати без матраса. Приміщення не провітрювалось. Вентиляційну систему вмикали лише на кілька хвилин перед приходом інспекторів. Майже усі вікна були загвинчені металевими ширмами. Підлога була покрита товстим шаром бруду і порохів. А саме приміщення кишіло павуками, вошами та іншими комахами.

Натомість Уряд стверджував, що всіх в'язнів забезпечували повними комплектами постільної білизни. Приміщення регулярно провітрювали і щотижнево його дезінфікували спеціальними препаратами проти комах. Загалом, на думку Уряду, санітарні умови цілком відповідали встановленим стандартам.

У квітні 1999 року заявник заразився коростою. Проте його не ізолювали від інших в'язнів. До того ж, у тому самому приміщенні продовжували перебувати в'язні, котрі вже мали коросту чи потерпали від інших шкірних захворювань. Заявник також стверджував, що мали місце декілька випадків, коли у цій же камері протягом кількох днів знаходились особи, хворі на туберкульоз.

Натомість Уряд зазначав, що інфікованих осіб переводили в інші спеціальні приміщення.

Заявник також стверджував, що під час перебування у в'язниці він двічі тяжко нездужав і мав високу температуру. У квітні 1999 року упродовж тижня його лікували у лікарні від дерматиту (запалення шкіри). Заявник наголошував, що до часу звільнення він втратив 15 кг. ваги. Він пригадував, що йому бракувало повітря під час ходи, скаржився на швидку втому, зовсім не міг бігати і потерпав від надокучливого свербіння всього тіла. У травні 1999 року було проведено його медичне обстеження, внаслідок якого встановили діагноз “фізичне виснаження”.

У липні 2002 року заявник звернувся з позовом про компенсацію моральної шкоди, заподіяної “нелюдськими і такими, що принижували гідність” умовами ув'язнення. Проте у задоволенні позову йому було відмовлено на тій підставі, що він не спромігся довести вину адміністрації в'язниці у заподіянні шкоди. Апеляційна скарга заявника також не була задоволена.

Зміст рішення Суду

Посилаючись на ст. 3 Конвенції, заявник скаржився на умови ув'язнення, звертаючи увагу на шкоду, заподіяну йому перебуванням у цих умовах.

Суд зазначив, що Уряд і заявник розійшлися у викладі основних фактів. Їхні покази збігаються лише щодо кількості осіб, які перебували у камері разом із заявником.

Суд зауважив, що заявник знаходився у камері площею 40 кв.м., у якій було розміщено 30 ліжок, два з яких не були придатними до сну. Суд відзначив, що реально у камері перебувало людей більше, аніж було місць для сну; в окремі періоди – навіть 51 особа. Відтак Суд дійшов висновку, що на заявника припадало менше 1 кв.м. площі і, щоб поспати, він був змушений чергуватися з іншими в'язнями. Суд відзначив, що за винятком однієї години виконання фізичних вправ на дворі, решту добового часу, тобто упродовж 23 годин, заявник був зачиненим у камері.

Суд підкреслив, що заявник змушений був жити, спати і користуватися туалетом у присутності багатьох інших в'язнів. Ці обставини були достатніми для того, аби викликати психічні розлади та переживання такої інтенсивності, яка перевищує рівень психічних страждань, що неминуче породжується самим фактом перебування під вартою. Суд зазначив, що відповідні обставини викликали у заявника страх, біль і відчуття власної безпорадності, які цілком могли вивести його зі стану психічної рівноваги.

Суд зауважив, що хоча твердження заявника про неприйнятність умов вентиляції, обігріву, освітлення та інших санітарних показників у камері й не можуть бути доведені понад обґрунтовані сумніви, однак інші обставини, про які зазначав заявник, були визнані самим Урядом. Зокрема це такі обставини, як наявність металевих ширм на вікнах, які блокували доступ природного світла і свіжого повітря у приміщення, а також те, що заявник двічі тяжко нездужав, потерпаючи від гарячки, і заразився дерматитом. Суд дійшов висновку, що визнані Урядом факти разом з такою обставиною, як надмірна переповненість камери, становили той рівень поводження, який не може бути визнаним прийнятним відповідно до ст. 3 Конвенції.

Уряд на свій захист зазначав, що така обставина, як надмірна переповненість камери, була зумовлена об'єктивними факторами, а відтак немає підстав визнавати адміністрацію установи відповідальною за це. Суд, зі свого боку, відзначив, що хоча питання про те, чи приниження особи або ж виведення її зі стану психічної рівноваги було метою неналежного поводження з нею, і є тим фактором, що має братися до уваги, проте порушення ст. 3 Конвенції може бути визнано й без установлення такої мети. Суд наголосив, що навіть якщо припустити відсутність вини працівників в'язниці, Російський Уряд все одно повинен відповідати за те, що відбувається в державних установах. Адже основним питанням, яке Суд покликаний вирішувати, – це, власне, питання про міжнародну відповідальність держави.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.